

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

IX.517.1143.2018.MM

Pan
Mateusz Morawiecki
Prezes Rady Ministrów

al. Ujazdowskie 1/3
05-077 Warszawa

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciło się „Bractwo Więzienne – Samarytania” (dalej: Bractwo), które wcześniej działało jako Stowarzyszenie „Bractwo Więzienne” Oddział Kujawsko-Pomorski, podnosząc, iż prowadzeniu działalności resocjalizacyjnej skazanych stoją na przeszkodzie obowiązujące regulacje prawne.

Jak wskazano, w ostatnim czasie odnotowano zmianę praktyki, bowiem pomimo wcześniejszej wieloletniej współpracy Bractwa z dyrektorami jednostek penitencjarnych, do zakładów karnych i aresztów śledczych nie mogą obecnie wejść osoby współpracujące z tym Stowarzyszeniem, tj. byli więźniowie.

W myśl art. 67 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy¹ (dalej: k.k.w.) wykonywanie kary pozbawienia wolności ma na celu wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa. Z kolei art. 67 § 3 k.k.w. wskazuje, że jednym ze środków oddziaływania na skazanego jest podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym.

¹ Tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 652, z późn. zm.

Niewątpliwie pozytywna zmiana postawy skazanego, stanowiąca efekt procesu resocjalizacji, jest jego osobistym sukcesem, jak też wypadkową podejmowanych względem niego działań administracji i innych podmiotów zaangażowanych w ten proces. Efektywny przebieg resocjalizacji jest oczekiwany zarówno przez społeczeństwo, które chce, aby po odbyciu kary pozbawienia wolności skazany powrócił pozytywnie odmieniony, jak też przez organy państwa, które oczekują poszanowania norm prawnych. Niepoddanie się bowiem procesowi resocjalizacji znacznie zwiększa możliwość powrotu skazanego na drogę przestępczą.

Resocjalizacja, rozumiana jako „powrót do społeczeństwa”, nie może być prowadzona w oderwaniu od przedstawicieli tego społeczeństwa. Doceniając zatem wagę ich udziału w wykonywaniu kary pozbawienia wolności, dopuszcza się aktywność w tym procesie organizacji społecznych. Działając poprzez określone organizacje (stowarzyszenia, fundacje, itp.), obywatele podejmują różne inicjatywy w celu współdziałania z administracją w wykonywaniu kary pozbawienia wolności i w prowadzeniu działalności resocjalizacyjnej, społecznej, kulturalnej, oświatowej, sportowej i religijnej na terenie jednostek penitencjarnych. Ustawodawca przyjął, że podmioty te podejmują działania w celu zwiększenia efektywności działania organów państwowych oraz wzmacniania praworządnego działania tych organów (art. 38 § 2 k.k.w.). W tej sytuacji naturalne wydaje się, że prawodawca powinien zagwarantować wspomnianym organizacjom warunki faktyczne i prawne, które umożliwią skuteczne współdziałanie z administracją więzienia w resocjalizacji osób pozbawionych wolności.

W myśl § 3 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2016 r. w sprawie współdziałania podmiotów w wykonywaniu kar, środków karnych, kompensacyjnych, zabezpieczających, zapobiegawczych oraz przypadku, a także społecznej kontroli nad ich wykonywaniem² (dalej: rozporządzenie), przedstawicielem podmiotu współdziałającego w procesie resocjalizacji oraz osobą godną zaufania podejmującą działania, o których mowa w rozporządzeniu, może być osoba, która odpowiada następującym warunkom:

- 1) korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich;
- 2) nie była skazana za przestępstwo popełnione umyślnie;

² Dz. U. poz. 2305.

3) nie została pozbawiona praw rodzicielskich lub opiekuńczych;

4) daje rękojmię należytego wykonywania obowiązków;

5) ukończyła 24 lata, a w wyjątkowych przypadkach 21 lat, jeżeli posiada kwalifikacje lub doświadczenie życiowe wskazujące na przydatność w prowadzeniu działalności wychowawczej i resocjalizacyjnej.

Jak wskazało Bractwo, jego wolontariuszami są także osoby, które wcześniej odbywały karę pozbawienia wolności, a których życie uległo zmianie poprzez nawrócenie i przyjęcie społecznie akceptowanych norm etycznych. Te osoby, mimo radykalnej zmiany swojej postawy, nie mogą być przedstawicielami Bractwa w jednostkach penitencjarnych ze względu na fakt, iż nie spełniają (do czasu zatarcia skazania) warunku określonego w § 3 pkt 2 rozporządzenia.

Nie ulega wątpliwości, iż *ratio legis* § 3 rozporządzenia było to, aby przedstawicielami podmiotów współdziałających w wykonywaniu kar były osoby niekarane. Uznano, że jedynie one mogą pozytywnie wpływać poprzez swój przykład na więźniów. Tymczasem praktyka pokazuje, że nie mniej pozytywny wpływ mają byli skazani, którzy przeszli drogę nawrócenia i zmiany swojego życia. Te ostatnie osoby niejednokrotnie są nawet bardziej przekonujące, gdyż stanowią potwierdzenie możliwości takiej pozytywnej zmiany, gdy korzysta się z oferty personelu więziennego i organizacji społecznych (oddziaływań penitencjarnych). Doświadczenia zgromadzone na przestrzeni lat przez członków Bractwa pokazują, że właśnie byli więźniowie najmocniej oddziałują na skazanych podczas bezpośrednich spotkań, a ich brak znacząco obniża możliwość wpływania na osoby pozbawione wolności.

Wskazany problem dotyczy także osób działających w ramach samopomocowych grup osób uzależnionych, tj. anonimowych alkoholików (dalej: AA) i anonimowych narkomanów (dalej: AN). W jednostkach penitencjarnych na terenie całej Polski działają grupy AA i AN. Leczenie osób uzależnionych w warunkach izolacji penitencjarnej bazuje bowiem na modelu łączącym w sobie profesjonalną terapię oraz filozofię ruchu AA i AN. Dlatego też, w ramach jakie stwarza art. 38 k.k.w., jednostki penitencjarne współpracują między innymi z Fundacją Biuro Służby Krajowej Anonimowych Alkoholików w Polsce czy Caritas Polska. W mitingach AA i AN uczestniczą trzeźwi alkoholicy i narkomani „z wolności”, a wśród nich absolwenci więziennych oddziałów odwykowych, którzy dają

swoje świadectwo, w jaki sposób poza murami więziennymi ułożyli sobie życie wolne od substancji uzależniających. Ich wsparcie jest bardzo ważne w działalności terapeutycznej, co potwierdzają opinie terapeutów pracujących w jednostkach penitencjarnych.

W mojej ocenie, dla zapewnienia porządku i bezpieczeństwa w jednostce penitencjarnej, a także dla zagwarantowania właściwego wpływu przedstawicieli organizacji na skazanych, wystarczająca jest przesłanka określona w § 3 pkt 4 rozporządzenia wskazująca, że przedstawiciel daje rękojmię należytego wykonywania obowiązków. Należy wskazać, iż w tym kryterium zawiera się niejako zobowiązanie przedstawiciela do dołożenia wszelkich starań aby misję organizacji, którą reprezentuje, wykonywać właściwie, z poszanowaniem przepisów powszechnie obowiązujących i regulacji wewnętrznych Służby Więziennej oraz w oparciu o wypracowane procedury współpracy.

Jednocześnie dostrzegam, iż kryteria wskazane w § 3 rozporządzenia, oprócz przedstawicieli podmiotów organizacji społecznych, obejmują również osoby godne zaufania, tj. osobistych przedstawicieli skazanych, o których mowa w art. 42 k.k.w. Ewentualne wykreślenie warunku określonego w § 3 pkt 2 rozporządzenia będzie zatem dotyczyło również tej grupy. Podobnie jak w przypadku przedstawicieli organizacji społecznych uważam, że przesłanka określona w § 3 pkt 4 rozporządzenia będzie wystarczająca do zagwarantowania należytego wywiązywania się tych osób z podjętej funkcji.

Zbieżne stanowisko przedstawił Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej³, który wskazał, że w jego ocenie wszystkie przesłanki z § 3 pkt 1-3 rozporządzenia można bez szkody dla współpracy z organizacjami społecznymi usunąć, gdyż mieszczą się one w przesłance, o której mowa w § 3 pkt 4 rozporządzenia. We wskazanym piśmie słusznie zauważa Zastępca Dyrektora Generalnego SW, że przed podjęciem współpracy jednostki penitencjarnej z daną organizacją społeczną podpisywane jest porozumienie i w przypadku naruszenia zasad tego porozumienia, dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego może wystąpić do organizacji o zmianę jej przedstawiciela, a gdy jest to konieczne – może odstąpić od porozumienia.

³ Pismo z dnia 7 sierpnia 2018 r., l.dz. BP.411.13.2018.AB.

W związku z powyższym, na podstawie art. 16 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r. poz. 958, z późn. zm.), uprzejmie proszę Pana Prezesa Rady Ministrów o podjęcie inicjatywy prawodawczej i nowelizację przepisów rozporządzenia w sposób, który umożliwi współdziałanie w podejmowanych działaniach resocjalizacyjnych i terapeutycznych na rzecz więźniów również osób skazanych za przestępstwo popełnione umyślnie. Proszę również o informację o decyzjach podjętych w przedmiotowym zakresie.